

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Глушко Катерина Сергіївна

УДК 339.166.5

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: ГЕНЕЗИС, СТРУКТУРА,
ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Донецьк-2011

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економічної теорії Донецького національного університету Міністерства освіти і науки України (м. Донецьк).

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор **Чаусовський Олександр Михайлович**, Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України, професор кафедри економічної теорії (м. Донецьк).

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, доцент **Пенькова Інеса Вячеславівна**, Донецький національний технічний університет Міністерства освіти і науки України, професор кафедри зовнішньоекономічної діяльності підприємств (м. Донецьк);

кандидат економічних наук, доцент **Кравченко Михайло Ілліч**, Державний університет інформатики і штучного інтелекту Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки (м. Донецьк).

Захист відбудеться 22 лютого 2011 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.051.01 у Донецькому національному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 83015, м. Донецьк, вул. Челюскінців, 198 а, великий зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Донецького національного університету Міністерства освіти і науки України за адресою: 83001, м. Донецьк, вул. Університетська, 24.

Автореферат розіслано 21 січня 2011 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.С. Овечко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасна економіка характеризується низкою тенденцій, які суттєво відрізняють її від «класичної» політекономії ХХ-го століття. До таких тенденцій відноситься, перш за все, стрімке підвищення швидкості змін у суспільстві і, як наслідок, - перехід до інноваційної, орієнтованої на знання економіки. Різновиди знань – наукові, технічні, організаційні тощо - стають головною виробничою силою орієнтованих на високі технології фірм та суспільства в цілому. Інтелектуальний капітал та його формалізована та захищена законами частина – інтелектуальна власність, у вирішальній мірі визначають найважливіші напрямки процвітання сучасних фірм та суспільства, в якому вони функціонують: конкурентоспроможність, долю ринка, рівень рентабельності, екологічну чистоту виробництва, рівень заробітної плати персоналу. Не дивно, що в таких умовах кожна фірма або країна прагнуть перейти до економіки знань, збільшити інтелектуальний капітал і пов'язані з ним активи фірми і суспільства в цілому, ефективніше їх використовувати.

Проблема створення та використання інтелектуальної власності має виняткову важливість для сучасної української економіки, яка характеризується, з одного боку, технічно відсталим, високозатратним та екологічно брудним виробництвом, до краю зношеними основними фондами, з іншого боку, нерозвиненим ринком інтелектуальної власності, недостатньою інституціональною підтримкою діяльності, яка орієнтована на інтелектуальну власність.

Статистичні дані Всесвітньої Організації Інтелектуальної власності (ВОІВ) свідчать, що число патентів, виданих у всьому світі, в середньому щорік зростало на 3,6%, було видано близько 600 тис. патентів. На сьогоднішній день в світі діє більше 5,6 млн. патентів. 90% з них припадає на частку 10 національних патентних відомств - США, Японії, Німеччини, Республіки Корея, Великобританії, Франції, Іспанії, Китаю, Канади і Росії. Власниками 49% всіх патентів є заявники з Японії і США. По кількості отриманих патентів на 1 млн. населення країни Україна знаходиться на 23-му місці.

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню проблем, пов'язаних з основними етапами економічної реалізації або комерціалізації інтелектуальної власності. До найбільш важливих з цих проблем належать питання розвитку і обліку інтелектуального капіталу і виділення його формалізованої частини - інтелектуальної власності; підхід до всього набору інтелектуальної власності як деякої цілісності, портфеля, в рамках якого лише й можна говорити про оцінку окремих об'єктів; про методи оцінки інтелектуальної власності і вибору з них найбільш відповідних її суті і економічному вмісту.

Значний вплив в сфері іновачій, комерціалізації інтелектуальної власності та її оцінки здійснили праці вітчизняних та західних вчених-економістів:

Р. Коуза, А. Алчана, Р. Познера, Г. Мінза, О. Берлі, У. Меклінга, Г.В. Бромберга, М. Дженсена, А. Гальчинського, В. Сиденко, Ю.О. Громова, Ю.О. Єленевої, В.Г. Зинова, Р.І. Копелюшнікова, С.М. Климова, О.Н. Козирева, А.Г. Семенова, В.В. Дементьєва, Л.І. Лукичевої, І.В. Пенькової, Е.П. Скорнякова, Л.І. Дмитриченко, О.М. Чаусовського, П.М. Цибульова, М.І. Кравченка.

Але в роботах цих авторів детально розглянуто лише питання оцінки інтелектуальної власності, в той час, коли питання оцінки портфеля інтелектуальної власності спрощені, без наведення та аналізу існуючих методик, що явно не відповідають економічному значенню цього питання.

Таким чином, цілий ряд надзвичайно важливих питань, пов'язаних з реалізацією (комерціалізацією) інтелектуальної власності, і в першу чергу питання інституціональної підтримки та оцінки портфелю інтелектуальної власності є актуальними, що зумовлює вибір теми даного дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри економічної теорії Донецького національного університету: “Соціальні проблеми країн перехідної економіки і шляхи їх вирішення” Г-6/11, державний реєстраційний номер 0106U012157.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є теоретичне обґрунтування сутності, форм економічної реалізації та комерціалізації інтелектуальної власності.

Для досягнення поставленої мети дослідження було поставлено і вирішено такі завдання:

узагальнено визначення інтелектуальної власності та проаналізовано досвід її ефективного використання в ринковій економіці;

проаналізовано взаємозв'язок економічного та юридичного вмісту інтелектуальної власності;

розроблено концепцію визначення інтелектуальної власності з позицій неінституціонального підходу;

визначено інтелектуальний капітал як фактор виробництва;

розроблено принципи комерціалізації інтелектуальної власності;

розроблено етапи комерціалізації портфелю інтелектуальної власності;

визначено та охарактеризовано фактори формування ціни на об'єкти інтелектуальної власності;

визначено методи формування ціни на об'єкти інтелектуальної власності;

розроблено підходи до формування ціни на портфелі інтелектуальної власності.

Об'єктом дослідження є процеси створення інтелектуальної власності, формування портфелю інтелектуальної власності та її економічної реалізації.

Предметом дослідження є система соціально-економічних відносин з

приводу економічної реалізації інтелектуальної власності та методів її оцінювання.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених в дисертації завдань було використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: логічний та історичний методи (у розкритті сутності категорій інтелектуальна власність та її об'єктів); структурний аналіз та синтез (у визначенні інтелектуального капіталу як фактору виробництва); метод системного аналізу (при опануванні концепцій і поглядів науковців щодо відтворення інтелектуальних продуктів); статистичний та порівняльний методи (при виявленні особливостей формування ціни на об'єкти інтелектуальної власності). Теоретико-методологічною основою та інформаційною базою дослідження стали наукові праці зарубіжних та українських вчених, законодавча база та статистичні дані Державного комітету статистики України. Методологія дослідження забезпечила належний рівень достовірності одержаних результатів і висновків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого наукового завдання визначення економічної сутності та особливостей функціонування інтелектуальної власності в ринковій економіці України.

Це знайшло відображення у таких конкретних результатах:

Вперше:

розроблено концепцію визначення сутності, змісту та структурної організації інтелектуальної власності на основі неоінституціонального підходу, що дозволяє ідентифікувати інституціональні форми її реалізації;

Удосконалено:

економічний механізм комерціалізації, що дозволяє створити портфель інтелектуальної вартості та реально оцінити його ринкову вартість;

класифікацію основних факторів ціноутворення на ринку інтелектуальної власності, на основі врахування особливостей товару «інтелектуальна власність», що дозволяє виявити її вплив на конкурентоспроможність.

Дістали подальшого розвитку:

механізми оцінки об'єктів інтелектуальної власності на основі її залежності від форм її комерційної реалізації: при добровільній, примусовій, а також при корпоративній трансакціях, що дозволяє вивести загальну формулу визначення ринкової вартості об'єктів інтелектуальної власності;

методи реалізації економічного механізму комерціалізації інтелектуальної власності в контексті загальної стратегії економіки, що надає можливість використовувати існуючі методологічні та модельні побудови оцінки вартості.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані в дисертаційній роботі положення, результати, висновки та рекомендації мають теоретичне та практичне значення. Комплексне дослідження формування ціни об'єктів та портфелів інтелектуальної власності залежно від форм економічної реалізації можуть бути використані при оцінюванні їх вартості.

Теоретичні висновки і прикладні рекомендації схвалено і впроваджено в діяльність Центру законодавчих ініціатив при Донецькій обласній раді щодо розробки заходів відносно вдосконалення законодавства України. Також розроблені положення дисертаційної роботи використовуються в діяльності Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень в м. Донецьку при підготовці рекомендацій органам виконавчої влади, використання яких дозволяє одержати позитивний економічний та соціальний ефект.

Окремі теоретичні здобутки можуть бути використані при викладанні таких навчальних курсів, як: «Економічна теорія», «Історія економічних вчень», «Оцінка власності», «Оцінка нематеріальних активів та інтелектуальної власності» та ін.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійного дослідження, що підтверджує список опублікованих праць. Висновки і пропозиції, які містить робота, одержано автором самостійно і опубліковано у відкритому друку. Аналітична частина роботи виконана на базі використання офіційних статистичних даних і економічної інформації, збір та обробка якої здійснювалися автором самостійно. В роботі сформульовано ідеї та положення, що належать авторові особисто, вони містять одержані дисертантом результати, які методологічно та методично забезпечують процес формування механізму створення і економічної реалізації інтелектуальної власності в Україні.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження, висновки, рекомендації та пропозиції обговорювалися і були схвалені на конференціях різних рівнів, а саме: VII Міжнародній науково-практичній конференції «Стан і проблеми оподаткування в умовах ринкової економіки» (Донецьк, 2007р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Наукові дослідження – теорія та експеримент 2008» (Полтава, 2008р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремий бізнес» (Дніпропетровськ, 2008р.); IV Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Nauka I inowacja – 2008» (Przemysl, 2008р.); IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Науковий потенціал України 2008» (Київ, 2008р.); IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Простір і час сучасної науки» (Київ, 2008р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 12 наукових роботах, з них 6 статей у наукових фахових виданнях, 6 тез доповідей за матеріалами конференцій, загальним обсягом 4,86 д.а., з них особисто автору належить 3,64 д.а.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 115 найменувань, 2 додатків. Роботу викладено на 175 сторінках. Матеріал дисертації ілюструють 12 таблиць та 7 рисунків.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено об'єкт і предмет, методологію дослідження, відображено наукову новизну, доведено теоретичну і прикладну значущість одержаних результатів і розроблених рекомендацій.

У **першому розділі «Теоретичні аспекти дослідження генезису інтелектуальної власності»** досліджено генезис становлення поняття «інтелектуальна власність» (ІВ) та практику її використання, результатом чого стала можливість визначення специфіки ІВ, ролі інститутів в її економічній реалізації, що, в свою чергу, визначило необхідність застосування неонституціонального підходу до аналізу інтелектуальної власності.

До середини XIX-го століття відбулась економічна революція, яка була викликана тим, що змінилось співвідношення між теоретичним та прикладним знанням, наука об'єдналась із технікою та виробництвом. Це створило передумови виникнення нового фактора виробництва, який набув статусу різновиду капіталу – інтелектуальної власності.

Протягом XX-го століття разом з розвитком технологій йшов розвиток самого поняття ІВ, зокрема, з'явились нові типи об'єктів інтелектуальної власності – топологія інтегральних мікросхем, охорона закритої інформації тощо. Одночасно з розвитком поняття ІВ і способів її використання йшло становлення інститутів, задіяних у вирішенні питань, пов'язаних зі створенням і використанням (комерціалізацією) ІВ. Разом з національними інститутами ІВ виник ряд інститутів ІВ на міжнародному рівні, зокрема, до таких інститутів відноситься Всесвітня Організація Інтелектуальної власності (ВОІВ); прийнято ряд міжнародних угод, які сприяють інтернаціоналізації ІВ: угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС), Бернська конвенція з авторського права та ін. Українське законодавство з ІВ спирається на міжнародне право з ІВ, в нього включені положення найважливіших міжнародних договорів відносно ІВ.

Розгляд процесу еволюції правових інтерпретацій інтелектуальної власності виявляє, що зміни правового режиму її функціонування і відповідна динаміка прав власності відображали потреби, що емпірично виявлялися, в підвищенні ефективності використання об'єктів інтелектуальної власності і створення відповідних мотивацій у власників цих об'єктів. Тому створення цілісної концепції інтелектуальної власності як системного знання передбачає аналіз економічного вмісту цієї категорії, що визначає конкретні форми її реалізації. Суть останніх розглядається як сукупність стосунків, що виникають в ході і з приводу використання об'єкту власності для задоволення економічних інтересів власника. Найчастіше, задоволення економічного інтересу власника передбачає максимізація отриманого і привласнюваного доходу від продуктивної експлуатації об'єкту власності.

Правовий, юридичний аспект привласнення означає фіксацію лише факту приналежності об'єкту власності у відриві від процесуального, економічного

буття власності. Матеріальним вмістом економічного привласнення є процес реального користування матеріальними благами, у тому числі - об'єктами інтелектуальної власності.

У силу економічної доцільності і своєї матеріальної природи результати інтелектуальної діяльності виступають об'єктом економічних відносин (і, відповідно, виконують функції фактора виробництва і товару) у формі об'єкта інтелектуальної власності. Приймаючи участь в економічних відносинах в якості об'єктів інтелектуальної власності, результати інтелектуальної діяльності зберігають специфічні риси, пов'язані з їхньою роллю у виробничому процесі, і, разом з тим, набувають нових, зумовлених функціонуванням інституту ІВ. У цьому проявляється діалектичне поєднання економічного змісту та інституціональної форми відносин ІВ, які не можна однозначно і повністю віднести ні до економічного базису, ні до ідеологічної (правової) надбудови. У зв'язку з цим дослідження будь-якої форми реалізації відносин інтелектуальної власності необхідно здійснювати на базі комплексного підходу: з точки зору як економічного змісту, так і інституціональної форми даних відносин. Причому форма і зміст повинні розглядатись в їхній тісній взаємодії та взаємообумовленості.

Згідно з авторською концепцією, сутність інтелектуальної власності не може бути визначеною поза межами суспільних інститутів, які підтримують її створення та функціонування (рис. 1). В цілому принципи організації суспільних інститутів розглядаються в межах напрямку економічної науки, так званого неінституціоналізму. Одне з основних положень неінституціоналізму – це ствердження необхідності обліку витрат, пов'язаних з трансакційними витратами (Р.Коуз).

Концептуальними моментами неінституціонального розуміння стосунків власності в контексті дослідження інтелектуальної власності є наступні:

власність - не ресурс, а пучок або частка прав відносно цього ресурсу;

гарантії засновані на певних правилах і нормах, дотримання яких забезпечується силою громадської думки або держави;

інституційна форма стосунків інтелектуальної власності є правовою формою реалізації даних стосунків, тобто, інтелектуальна власність розглядається як сукупність прав на використання об'єкту інтелектуальної власності і привласнення доходу, що виникає в результаті цього використання.

Враховуючи проведений неінституціональний аналіз стосовно відносин інтелектуальної власності було надане наступне комплексне економіко-правове визначення поняття «інтелектуальна власність». Інтелектуальна власність – це закріплена за власником юридично забезпечена можливість використовувати результати інтелектуальної та творчої діяльності на свій розсуд та в своїх інтересах шляхом здійснення по відношенню до цих результатів будь-яких дій, які не суперечать законодавству і не порушують права та інтереси інших суб'єктів господарювання, а також можливість усувати втручання контрагентів у сферу його господарського панування, включаючи право заборонити використання вказаних об'єктів іншим особам.

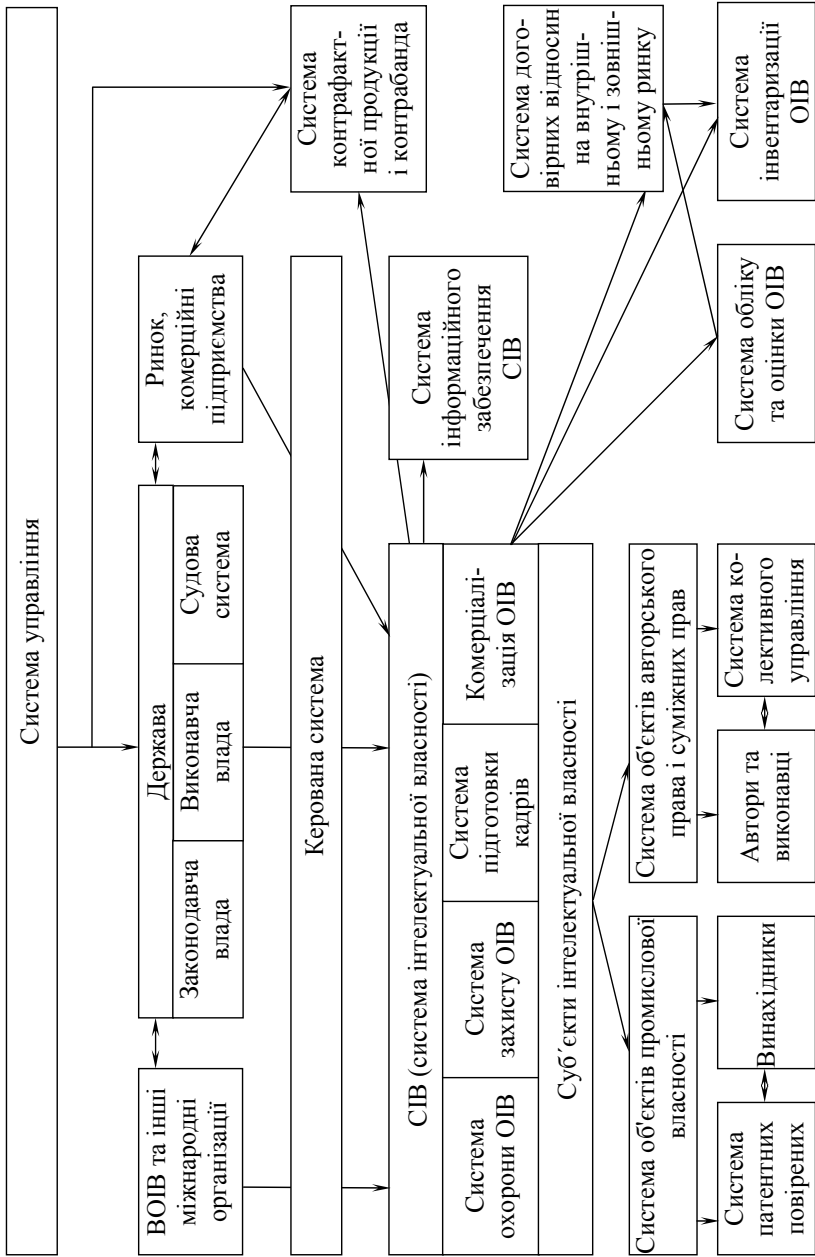

Рис. 1. Система відносин інтелектуальної власності

У другому розділі «Механізми економічної реалізації інтелектуальної власності» здійснено аналіз інтелектуальної власності з позицій визначення її в якості складової компоненти інтелектуального капіталу як найважливішого фактора виробництва, його природи та структури, його зв'язку з іншими нематеріальними і матеріальними активами, що і дозволило системно дослідити та представити принципи комерціалізації ІВ, а також етапи комерціалізації портфелю ІВ.

Встановлено, що інтелектуальний капітал (ІК) складає основну частину нематеріальних активів фірми. І в останні десятиліття відбувається суттєве збільшення частки нематеріальних активів в ринковій вартості компаній. Внесок матеріальних активів у вартість компаній в галузі високих технологій складає близько 60%. Тобто, 40% вартості компанії представлена, кажучи бухгалтерською термінологією, нематеріальними активами, а мовою менеджерів та економістів - інтелектуальним капіталом.

Отже, ІВ становить лише частину ІК та інтелектуальних активів фірми - найбільш чітко формалізовану і захищену законами. В процесі діяльності, яка постійно повинна вестися на сучасній фірмі, ІК повинен формалізуватися і робитися надбанням фірми в цілому, а не тільки окремих її співробітників. І на наступному етапі, знову ж таки в результаті цілеспрямованої діяльності керівництва та співробітників фірми, частина інтелектуальних активів повинна переводитися в ІВ, яка є найбільш цінною частиною інтелектуальних активів.

Результатом проведеного аналізу використання ІК стало виявлення основних причин його зростання та розвитку:

- осмислення ролі ІК в діяльності сучасних економічних об'єктів і суспільства в цілому;

- розвиток методології та методів оцінки ІК;

- розвиток ідеології та практики управління ІК;

- розвиток теорії та практики комерціалізації ІК;

- дослідження та розвиток суспільних інститутів, спрямованих на забезпечення діяльності у галузі знань та ІВ.

В роботі зазначено, що в даний час розроблено декілька десятків методів оцінки ринкової вартості ІК на рівні підприємства. До найбільш відомих методів оцінки вартості ІК фірми відносяться наступні: метод співвідношення ринкової та балансової вартостей підприємства, метод Scandia Navigator, метод Intangible Asset Monitor, метод Citation-weighted Patents. Проте, запропоновані методи породжують певні проблеми обліку ІК в бухгалтерській звітності, тому ІК необхідно розглядати як величину, постійно конвертовану в готівкові кошти компанії або ліквідні активи за рахунок збільшення обсягів продажів, менших витрат, і інших безпосередньо вимірюваних економічних ефектів.

З'ясовано, що ефективність ІК, тобто його цінність для економіки багато в чому визначається загальною інноваційною та інтелектуальною атмосферою в країні, рівнем законодавства та суспільними інститутами, що підтримують функціонування ІВ. Існує декілька методик визначення ефективності ІК, заснованих на економіці знань. Одну з найбільш комплексних і конструктивних

методик запропоновано Світовим банком у програмі «Знання для розвитку» (2004 Knowledge for Development K4D). Відповідно до розглянутої методики фахівці Світового банку розраховували індекс економіки знань різних країн.

Отже, за рівнем використання знань та інтелектуальної власності в економіці, Україна суттєво програє розвиненим країнам. Про це свідчить індекс економіки знань різних країн, представлений у табл. 1.

Таблиця 1

Індекс економіки знань

Країна	Індекс економіки знань	Інституціональний режим економіки	Інновації	Освіта	Інформаційна інфраструктура
Швеція	9,25	8,36	9,67	9,20	9,78
США	8,69	7,81	9,47	8,43	9,03
Німеччина	8,38	7,95	8,88	7,87	8,82
Ірландія	8,04	8,01	7,86	8,23	8,07
Південна Корея	7,70	6,10	7,88	7,80	9,03
Естонія	7,70	8,16	7,03	7,74	7,84
Чехія	6,80	6,10	6,76	7,07	7,28
Росія	5,69	2,43	7,57	7,52	5,25
Європа та Центральна Азія	5,27	4,03	5,51	6,56	5,00
Бразилія	5,03	3,92	4,84	5,55	5,62
Україна	4,92	2,49	6,03	7,32	3,33

Аналіз статистичної звітності створення ІВ дозволив дійти висновку, що кількість об'єктів ІВ зростає швидкими темпами, причому особливо швидко зростає кількість об'єктів інтелектуальної власності, захищених міжнародним законодавством, що свідчить про інтернаціоналізацію області економіки, пов'язаної з інтелектуальною власністю. Загальна динаміка подання патентних заявок за останні 12 років, включаючи резидентів та нерезидентів, наведена на рис. 2.

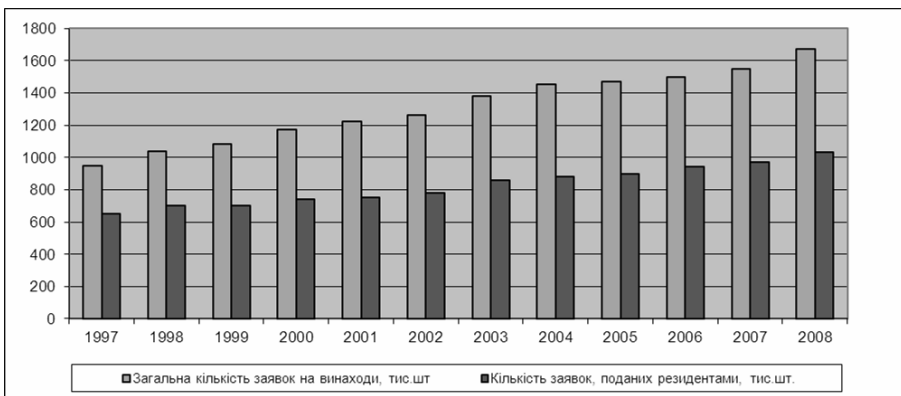

Рис. 2. Зміни загальної кількості заявок на винаходи у світі за роками

Визначено, що портфель ІВ фірми формується на основі її інтелектуального капіталу. Істотна відмінність цього процесу від введення в господарський обіг інших видів капіталу (матеріальних ресурсів, фінансів тощо) полягає в тому, що ІК може бути реалізовано і оцінено лише в контексті діяльності фірми, а сам процес введення ІК в господарський обіг (комерціалізація), перетворення його в портфель ІВ як різновиду капіталу фірми є складним і багатоетапним процесом (рис.3).

Рис. 3. Основні етапи створення та комерціалізації портфелю ІВ

Виявлено, що при виході на ринок інтелектуальних продуктів необхідно враховувати характерні особливості цього ринку і в зв'язку з цим приймати додаткові дії для просування інтелектуального товару. До найбільш важливих з таких особливостей відносяться: високий рівень монополізації ринку; складність аналізу ринку; малоеластичний попит як на ІВ, так і високотехнологічні вироби з її використанням; високі вимоги до післяпродажного сервісу; зростання відповідного ринку послуг; використання стандартів як основного чинника конкурентоспроможності, тобто володіння стандартами дозволяє компанії домінувати в галузі і отримувати монополні права.

З'ясовано, що в Україні підприємства самі по собі, без ефективної підтримки суспільства та держави не можуть реалізувати в повному обсязі

створення та комерціалізацію ІВ. Основною причиною є те, що розміри діяльності українських фірм набагато менше масштабів транснаціональних корпорацій, та організувати своїми силами всю діяльність з виробництва, і особливо з комерціалізації ІВ (включаючи боротьбу за ринки, охорону ІВ, вибір правильної стратегії тощо), вони не в змозі внаслідок ефекту масштабу.

В ході проведеного аналізу встановлено, що головними перешкодами на шляху створення та комерціалізації об'єктів ІВ є обмеженість централізованого фінансування наукомістких коштів у підприємств, низький рівень привабливості довгострокових вкладень в інноваційні проекти для вітчизняних та іноземних інвесторів у зв'язку з високим ризиком втрати капіталу в умовах нестабільності економіки, відсутність розгорнутої інфраструктури інноваційного ринку, що відповідає вимогам товаровиробників, спрямованість промислової політики на енергосировинні і вугільно-металургійні галузі і нездатність підприємницького сектора самостійно приступити до великих інвестиційних проектів.

В таких умовах необхідне проведення комплексних заходів щодо створення чи вдосконалення інститутів, зайнятих підтримкою створення та комерціалізації інтелектуальної власності. Але особливо актуальним для України є створення ринкової інфраструктури для підтримки процесів комерціалізації інтелектуальної власності, зокрема, у вигляді різного роду інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, мереж трансферу технологій тощо.

У третьому розділі «Ціноутворення на об'єкти інтелектуальної власності» визначено фактори та методику формування ціни на об'єкти інтелектуальної власності (ОІВ), розроблено підходи до формування ціни на портфелі інтелектуальної власності.

З'ясовано, що важливим етапом процесу комерціалізації є оцінка інтелектуальної власності. Оцінкою є процес визначення вартості, в ході якого аналізується інформація, що має безпосереднє відношення до об'єкту оцінки. Тим самим немов би моделюється ринкове ціноутворення з урахуванням усіх цінових і нецінових чинників.

В дисертації визначено основні ціноутворюючі фактори, що відображають специфіку формування ціни на об'єкти ІВ:

фактори, що обумовлені специфікою об'єкту ІВ як товару, тобто рівень новизни, якості продукції, конкурентоспроможності, підвищення продуктивності праці тощо;

фактори попиту, які залежать від потреб покупця даного виду товару;

фактори пропозиції, які залежать від наявності на ринку ІВ або товарів, вироблених з участю ІВ, і інформованості продавця про ринок;

фактори інституційного середовища, в першу чергу, рівень підтримки існуючих інститутів ІВ, процесів створення і просування на ринок ІВ і товарів, вироблених з її участю;

фактори зовнішнього середовища, включаючи рівень розвитку технологій в даній країні, рівень інновацій, загальну економічну ситуацію і таке інше.

Таким чином, різні поєднання факторів попиту, пропозиції, ринкової

кон'юнктури і законодавчої інфраструктури, а також специфіка об'єкта ІВ як товару обумовлюють особливий характер ціноутворення на ринку ІВ. Ціноутворення на ринку об'єктів ІВ як процес формування ціни на відповідний товар передбачає облік всіх вищезазначених факторів в ході порівняння витрат і доходів.

В дисертації доведено положення, що необхідною умовою комерціалізації ІВ є формування ринку інтелектуальної власності. Оскільки товар «об'єкт інтелектуальної власності» володіє достатньою мірою специфічності, диференційності, і на ринку ІВ функціонує безліч продавців, то ринок ІВ можна визначити як ринок монополістичної конкуренції. Монополістичний характер конкуренції свідчить також про одержання продавцями у короткий термін надприбутку, обумовленого монополістичними позиціями продавців найбільш перспективних технологій.

Проаналізовано особливості ціноутворення на об'єкти інтелектуальної власності при добровільній і примусовій формі комерціалізації, а також при корпоративних трансакціях (при включенні інтелектуальної власності в якості внеску в статутний капітал).

Добровільна форма комерціалізації ОІВ розглянуто з позиції співвідношення витрат і вигод.

Так, мінімальна ціна з боку покупця визначається на базі так званого прибуткового підходу. Ціна з боку продавця, відповідно, - на базі витратного. Крім того, з позицій обох сторін визначається ціна на базі порівняльного (ринкового) підходу.

В загальному вигляді вартість ОІВ у рамках витратного підходу розраховується за формулою:

$$V_c = K_m \times K_s \times \sum_{i=0}^{i=T} C_i \times I \times (1+r)^i, \quad (1)$$

де V_c – вартість ОІВ, розрахована на основі витратного підходу;

K_m – коефіцієнт морального зношення, дорівнює $(1 - T_\Phi/T_{\text{КВ}})$, де T_Φ - фактичний термін використання об'єкта ІВ; $T_{\text{КВ}}$ – повний термін корисного використання ОІВ;

K_s – інтегральний коефіцієнт наукової значущості (визначається експертним шляхом);

T – рік завершення розробки ОІВ;

C – витрати на створення ОІВ (включаючи витрати на НДР, ДКР, виготовлення дослідних зразків, правову охорону) в i -му році;

i – порядковий номер року здійснення витрат;

I – індекс інфляції (відношення рівня цін на дату оцінки до рівня цін в i -му році);

r – ставка прибутковості з альтернативних інвестицій.

У формалізованому вигляді розрахунок вартості ОІВ на базі прибуткового методу виглядає таким чином:

$$V_p = \sum_{i=1}^{i=n} (P_i - E_i) \times (1 + d)^{-i} \quad , \quad (2)$$

де V_p – вартість об'єкту ІВ, яка розрахована на основі прибуткового підходу;
 P_i – величина чистого прибутку при використанні ОІВ, в i -му році;
 E_i – витрати, пов'язані з використанням об'єкта ІВ (витрати на доопрацювання ОІВ, для товарних знаків, витрати на рекламу та ін.);
 i – порядковий номер року отримання доходу від використання ОІВ;
 d – ставка дисконтування;
 T – термін дії права інтелектуальної власності при куплі-продажу патенту.

Порівняльний підхід полягає у визначенні вартості об'єкта ІВ на основі вартості аналога, скоректованої на ряд поправочних коефіцієнтів, що враховують відмінності між оцінюваним об'єктом і аналогом. У загальному вигляді визначення вартості об'єкту можна описати залежністю:

$$V_m = V_a \times G_1 \times G_2 \times \dots \times G_n, \quad (3)$$

де V_m – вартість об'єкта ІВ, розрахована на основі порівняльного підходу;
 V_a – вартість аналога об'єкта ІВ;
 G_1, G_2, \dots, G_n – поправочні коефіцієнти.

Розглянуті методики до оцінювання ОІВ дозволили вивести загальну формулу визначення ринкової вартості ОІВ:

$$V = V_c W_c + V_p W_p + V_m W_m \quad (4)$$

де V – ринкова вартість об'єкту ІВ;
 V_c – вартість, розрахована на основі витратного підходу;
 V_p – вартість, розрахована на основі прибуткового підходу;
 V_m – вартість, розрахована на основі порівняльного підходу;
 W_c – вага (у долях одиниці) результатів, отриманих на базі витратного підходу;
 W_p – вага (у долях одиниці) результатів, отриманих на базі прибуткового підходу;
 W_m – вага (у долях одиниці) результатів, отриманих на базі порівняльного підходу.

Формуванню ціни об'єктів інтелектуальної власності при корпоративних трансакціях надає специфіка наявності «корпоративного» майнового інтересу, тобто економічні інтереси задіяних в угоді сторін не є абсолютно різноспрямованими: їх об'єднує загальна ціль – формування спільного ефективного бізнесу. Тому в основі визначення ціни об'єктів інтелектуальної власності як внеску в статутний капітал лежить інвестиційна вартість, обумовлена, в першу чергу, доходами від найбільш ефективного використання даного об'єкту інтелектуальної власності в рамках конкретного інвестиційного проекту, а також умовами ліцензійного договору (у випадку передачі неповного

пучка прав (ліцензії)).

Примусове ліцензування відбувається на основі судового рішення із урахуванням головного постулату економіки права, згідно з яким «юридичні правила повинні наслідувати ринку». Ціна такої ліцензії визначається на базі ринкової вартості добровільної невиняткової ліцензії з урахуванням того факту, що в даному випадку стосовно патентовласника не виконується принцип добровільного волевиявлення. Отже, ціна примусової ліцензії насправді може відхилятися від ринкової ціни на користь патентовласника (зазвичай це досягається шляхом застосування підвищених ставок роялті).

В ході дисертаційного дослідження було виявлено, що окремим випадком визначення ринкової вартості є визначення вартості об'єкту ІВ з метою використання його як застави. Таку вартість прийнято називати заставною. Хоча базою для визначення заставної вартості є ринкова вартість, між даними видами вартості є істотна відмінність, обумовлена специфічними умовами реалізації закладеного майна.

Відзначено, що сучасні фірми, працюючі в області високих технологій, частіше за все працюють не з поодинокими об'єктами інтелектуальної власності, але із усім масивом ІВ фірми, сформованої у вигляді портфелю інтелектуальної власності. Автором виділено два підходи до оцінки портфелю ІВ фірми:

оцінка вартості ІВ в процесі її переведення в нематеріальні активи (НМА) фірми. У такому разі також прийнято говорити про портфель ІВ фірми як про набір або масив окремих об'єктів ІВ;

оцінка вартості ІВ як всіх існуючих і реальних вигід від сукупності ІВ фірми. В цьому випадку також говорять про портфель ІВ фірми, але на відміну від попереднього випадку - як про єдине ціле, де вплив окремих компонент (об'єктів ІВ) не завжди можна точно оцінити.

Наведені підходи дають можливість зробити висновок, що методи оцінювання портфелю інтелектуальної власності значно відрізняються від методів оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності. Перш за все, вартість портфелю суттєво залежить від способів формування цього портфелю, а потім від стратегії використання як ІВ, так і активів фірми в цілому. Тому оцінювання вартості портфелю інтелектуальної власності неможливо обчислити за якоюсь стандартною формулою чи методикою: спочатку повинна визначитись стратегія використання активів фірми, потім будуватись модель, і на підставі збудованої моделі обчислюється економічний ефект (вартість) від використання ІВ.

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У дисертаційній роботі поставлено та вирішено важливе наукове і практичне завдання визначення економічної сутності та особливостей функціонування інтелектуальної власності в ринковій економіці України; доведено практичну та теоретичну доцільність нового підходу до формування ціни на портфелі інтелектуальної власності. За результатами проведеного

дослідження можна зробити наступні висновки:

1. На основі узагальнення та систематизації теоретичних підходів досліджено генезис становлення поняття «інтелектуальна власність» (ІВ) та практику її використання, результатом чого стала можливість визначення специфіки інтелектуальної власності та ролі інститутів в її економічній реалізації.

2. Дослідження взаємозв'язку між юридичним та економічним розумінням інтелектуальної власності дозволило виявити необхідність інституціональної підтримки інтелектуальної власності у виробничому процесі, її комерціалізації та просування на ринок інтелектуального продукту.

3. Розроблено концепцію визначення сутності, змісту та структурної організації інтелектуальної власності з позицій неінституціонального підходу. Це дозволило надати комплексне економіко-правове визначення поняття «інтелектуальна власність» – це закріплена за власником юридично забезпечена можливість використовувати результати інтелектуальної та творчої діяльності на свій розсуд та в своїх інтересах шляхом здійснення по відношенню до цих результатів будь-яких дій, які не суперечать законодавству і не порушують права та інтереси інших суб'єктів господарювання, а також можливість усувати втручання контрагентів у сферу його господарського панування, включаючи право заборонити використання вказаних об'єктів іншим особам.

4. Досліджено інтелектуальний капітал як фактор виробництва, який складає основну частину капіталу сучасної фірми, внаслідок чого потребує відповідних зусиль з управління та оцінювання. Однак, інтелектуальний капітал перетворюється на ліквідні активи лише в процесі своєї реалізації – комерціалізації, і його величина не задана наперед, а суттєво залежить від шляхів реалізації.

5. Проаналізовано рівень використання знань та інтелектуальної власності в українській економіці. Показано, що за цим показником Україна суттєво поступається розвиненим країнам. Основною причиною такого стану речей є слабкий розвиток інституціональної сфери, призначеної для підтримки створення, функціонування і комерціалізації інтелектуального капіталу.

6. Проведено аналіз, який показує, що сучасні фірми, які працюють в області високих технологій, створюють портфель інтелектуальної власності. Отже, було розроблено етапи комерціалізації портфелю інтелектуальної власності до яких належать: етап створення інтелектуальної власності, етап формування портфелю інтелектуальної власності, її оцінювання та залучення до господарського обігу.

7. Визначено основні ціноутворюючі фактори, що відображають специфіку формування ціни на об'єкти ІВ та надають їм особливого характеру. Поєднання факторів попиту, пропозиції, ринкової кон'юнктури і законодавчої інфраструктури, а також специфіка об'єкта ІВ як товару обумовлюють методiku ціноутворення на ринку ІВ.

8. Показано, що при виході на ринок ІВ необхідно враховувати характерні особливості цього ринку. Оскільки об'єкту інтелектуальної власності

притаманна достатня ступінь специфічності, диференційності, і на ринку інтелектуальної власності функціонує велика кількість продавців, то ринок ІВ можна визначити як ринок монополістичної конкуренції. Звідси витікає, що на даному ринку велике значення мають нецінові фактори попиту і пропозиції: специфічність продукції (приналежність до перспективних напрямків НТП) і якість (рівень науково-технічної значущості).

9. На основі виявлення факторів оцінювання ОІВ запропоновано методiku оцінювання ОІВ, яка включає ціноутворення при добровільній та примусовій формі комерціалізації, а також при корпоративних трансакціях, в результаті чого було виведено загальну формулу визначення ринкової вартості ОІВ. Також досліджена можливість використання ОІВ в якості застави. Кредит під заставу прав на об'єкти ІВ необхідний правовласникам для забезпечення повного об'єму фінансування витрат на дослідно-експериментальне доопрацювання, доведення винаходів і інших об'єктів промислової власності до стадії їх широкомасштабного впровадження.

10. Відзначено, що сучасні фірми працюють не з поодинокими об'єктами інтелектуальної власності, а з усім масивом ІВ фірми, сформованої у вигляді портфелю інтелектуальної власності. Автором виділено два підходи до оцінки портфелю ІВ фірми, які дають основу для висновку, що вартість портфелю суттєво залежить від способів формування цього портфелю, а потім від стратегії використання як ІВ, так і активів фірми в цілому. Тому оцінювання вартості портфелю інтелектуальної власності неможливо обчислити за якоюсь стандартною формулою чи методикою.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у наукових фахових виданнях:

1. Глушко К.С. До питання про сутність поняття „Інтелектуальна власність” /К.С. Глушко// Економіка: проблеми теорії та практика. Збірник наукових праць. Випуск 232. Том 1. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. - С. 56-63.

2. Глушко К.С. Аналіз становлення поняття „власність” як економіко-правової категорії /К.С.Глушко// Економіка: проблеми теорії та практика. Збірник наукових праць. Випуск 253. Том IV. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. - С. 1030-1035.

3. Глушко Е.С. Содержание интеллектуальной собственности /Е.С.Глушко// Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право. - 2009. - № 2. - С. 234-239.

4. Чаусовский А.М., Глушко Е.С. Интеллектуальный капитал как фактор производства /А.М. Чаусовский, Е.С. Глушко// Економіка і організація управління. – 2009 - № 2(6). - С. 3-12. *(Особистий внесок здобувача: проведено порівняльний аналіз декількох методів оцінки ринкової вартості інтелектуального капіталу на рівні підприємства.)*

5. Глушко Е.С. Особенности формирования цены на объекты интеллектуальной собственности /Е.С. Глушко// Вісник Хмельницького національного

університету. Економічні науки. Том 2. - 2009. - С. 202-208.

6. Чаусовский А.М., Глушко Е.С. Теорема Р.Коуза: сущность, содержание, значение для современной экономики /А.М.Чаусовский, Е.С.Глушко// Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право. - 2010. - № 1. - С. 161-163. *(Особистий внесок здобувача: проведено аналіз щодо використання теореми Р.Коуза у разі приватизації як первинного кроку до трансформації родянської економіки в нову економічну систему.)*

за матеріалами конференцій:

7. Глушко Е.С. Теоретические аспекты налогообложения объектов интеллектуальной собственности /Е.С.Глушко// Стан і проблеми оподаткування в умовах ринкової економіки: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2007. - С. 395-398.

8. Глушко К.С. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності /К.С. Глушко// „Наукові дослідження – теорія та експеримент 2008” Матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції, 19-21 травня 2008. - С. 108-111.

9. Глушко К.С. Інтелектуальна власність як фактор розвитку підприємства /Е.С. Глушко// Міжнародна науково-практична конференція: Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремих бізнес (14-15 лютого 2008 р.): Збірник наукових праць. Том 2. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. - С. 20-22.

10. Глушко Е.С. Интернет – формирование единого мирового информационно-экономического пространства /Е.С. Глушко// Materialy IV miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Nauka i innowacja – 2008», 07-15 pazdziernika 2008 roku/ - Т.4. Ekonomiczne nauki Filozofia. – Przemysl: Nauka i studia, 2008. - С. 46-48.

11. Глушко К.С. Особливості інтелектуальної власності /К.С. Глушко// Науковий потенціал України 2008: Матеріали четвертої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 26-28 березня 2008 р. – Ч.1. – Київ: ТОВ „ТК Меганом”, 2008. - С. 7-9.

12. Глушко К.С. Економічний зміст інтелектуального капіталу /К.С. Глушко// Простір і час сучасної науки: Матеріали четвертої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 24-26 квітня 2008 р. – Ч.1. – Київ: ТОВ „ТК Меганом”, 2008. - С. 22-23.

АНОТАЦІЯ

Глушко К.С. Інтелектуальна власність: генезис, структура, функціонування. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України. Донецьк, 2011.

Дисертація присвячена дослідженню науково-теоретичних аспектів створення і економічної реалізації інтелектуальної власності, формуванню портфелів інтелектуальної власності та її оцінювання.

В роботі досліджено теоретичні підходи до аналізу інтелектуальної власності, її сутнісні риси, роль у виробничому процесі, взаємовідносини між інтелектуальним капіталом та інтелектуальною власністю, методологію розгортання інтелектуальної власності, принципи комерціалізації інтелектуальної власності як системи діяльності.

Здійснено аналіз відповідності українських інститутів інтелектуальної власності вимогам сучасної, орієнтованої на знання та інновації економіки, досвіду розвинених країн в цій області та можливі заходи для розвитку і адаптації інститутів інтелектуальної власності. Визначено фактори ціноутворення на ринку інтелектуальної власності, особливості цього ринку як ринку засобів виробництва. Формування ціни на об'єкти інтелектуальної власності, особливості формування ціни на портфелі інтелектуальної власності в контексті загальної стратегії діяльності фірми, можливостей використання модельних конструкцій в цьому процесі.

Розроблено рекомендації щодо вдосконалення процесу комерціалізації інтелектуальної власності, які полягають в тому, що підхід до інтелектуальної власності з позицій її цілісного уявлення як портфеля власності в найбільшій мірі відповідає ринковим принципам і дозволяє в перспективі оцінювати реальну ринкову вартість фірм, а також інтелектуальну власність, яка створена та використовується ними. Запропоновано основні напрямки вдосконалення інститутів інтелектуальної власності як необхідної умови бездоганного процесу комерціалізації інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, об'єкти інтелектуальної власності, результати інтелектуальної діяльності, інтелектуальний капітал, інтелектуальні активи, портфель інтелектуальної власності, комерціалізація.

АННОТАЦИЯ

Глушко Е.С. Интеллектуальная собственность: генезис, структура, функционирование. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 – экономическая теория и история экономической мысли. Донецкий национальный университет Министерства образования и науки Украины. Донецк, 2011.

Диссертация посвящена исследованию научно-теоретических аспектов создания и экономической реализации интеллектуальной собственности, формирования портфелей интеллектуальной собственности и ее оценки.

В работе исследованы теоретические подходы к анализу интеллектуальной собственности, её сущностные черты, роль в производственном процессе, взаимоотношения между интеллектуальным капиталом, интеллектуальными активами и интеллектуальной собственностью, методология развертывания интеллектуальной собственности, принципы

коммерциализации интеллектуальной собственности как системы деятельности. Также в работе исследованы юридический и экономический подходы к интеллектуальной собственности. Разработан аспект исследования интеллектуальной собственности в рамках отношений собственности, т.е. объекты интеллектуальной собственности представляются подмножеством объектов собственности.

Определены и охарактеризованы категории «интеллектуальная собственность» и «интеллектуальный капитал». Особенностью интеллектуального капитала, в отличие от физического и финансового капитала, лежит в том, что интеллектуальный капитал превращается в ликвидные средства в процессе своей коммерциализации и его величина не задана наперед, а существенно зависит от путей реализации.

Рассмотрены основные направления коммерциализации интеллектуальной собственности. Это, во-первых, продажа интеллектуальной собственности как товара и, во-вторых, реализация на рынке высокотехнологической продукции, созданной с использованием интеллектуальной собственности.

Отмечено, что ряд стран используют интеллектуальную собственность в качестве залога. Кредит под залог прав на объекты ИС необходим правообладателям в первую очередь для обеспечения полного объема финансирования затрат на опытно-экспериментальную доработку, доводку изобретений и других объектов промышленной собственности до стадии их широкомасштабного внедрения, для патентования за рубежом, финансирования за счет бюджетных средств реализации изобретений в государственных целевых программах и в других случаях.

Выявлены основные отличия экономики Украины от экономик развитых стран. Отечественные фирмы не в состоянии обеспечить весь цикл работ, связанный с созданием интеллектуальной собственности, ее правовой защитой и выходом на рынок.

Осуществлен анализ соответствия украинских институтов интеллектуальной собственности требованиям современной, ориентированной на знания и инновации экономики, опыта развитых стран в этой области и возможные меры и направления по развитию и адаптации институтов интеллектуальной собственности, особенностей ценообразования на рынке интеллектуальной собственности, особенностей этого рынка как особого рынка факторов производства, формирования цены на объекты интеллектуальной собственности, особенностей формирования цены на портфели интеллектуальной собственности в контексте общей стратегии деятельности фирмы, возможностей использования модельных представлений в этом процессе.

Разработаны рекомендации по совершенствованию процесса коммерциализации интеллектуальной собственности, заключающиеся в том, что подход к интеллектуальной собственности с позиций ее целостного представления как портфеля собственности в наибольшей степени

соответствует рыночным принципам, и позволяет в перспективе оценивать реальную рыночную стоимость фирм, а также созданной и используемой ими интеллектуальной собственности. Предложены основные направления совершенствования институтов интеллектуальной собственности, как необходимого условия более совершенного процесса коммерциализации интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, объекты интеллектуальной собственности, результаты интеллектуальной деятельности, интеллектуальный капитал, интеллектуальные активы, портфель интеллектуальной собственности, коммерциализация.

SUMMARY

Glushko K.S. Intellectual property: genesis, makeup, functioning. – Manuscript.

Thesis for the candidate degree in Economic Sciences on speciality 08.00.01 – Economic Theory and History of Economic Thought. Donetsk National University of Ministry of Education and Science of Ukraine. Donetsk, 2011.

The dissertation is dedicated to research scientific-theoretical Aspects of creation and Economic realization of intellectual property, formation of portfolios of intellectual property and her valuation.

In this work theoretical approaches for analysis of intellectual property, Role in process of production, its Basic mutual relations between brain capital and intellectual property, methodology of expansion in intellectual property, the - principles of commercialization of intellectual property as activity systems.

In the work the analysis of conformity of the Ukrainian institutes of intellectual property to modern requirements, focused on knowledge and innovations of economy, experience of the developed countries in this branch, and possible measures and directions on development and adaptation of institutes of intellectual property, particularities price formation on the market of intellectual property, particularities of this market as special market of factors of manufacture, formation of the price for objects of intellectual property, particularities of formation of the price for intellectual property portfolios in a context of the general strategy of activity of firm, possibilities of use of modeling representations in this process were performed.

Recommendations about perfection of process of commercialization of intellectual property consisting that the approach to intellectual property from positions of her complete representation as a property portfolio to the greatest degree corresponds to market principles are developed, and allows to estimate in the long term real market cost of firms, and also the intellectual property created and used by them. The basic directions of perfection of institutes of intellectual property, as necessary condition of more perfect process of commercialization of intellectual property are offered.

Key words: intellectual property, objects of intellectual property, results of intellectual activity, the intellectual capital, intellectual assets, portfolio of intellectual property, commercialization.